

HI-110 1 Europa og Norge ca. 800 - 1750

Kandidat-ID: 100077

Oppgaver	Oppgavetype	Vurdering	Status
1 HI-110 27/11-2015	Flervalg	Automatisk poengsum	Lever
2 HI-110 27/11-15 Eksamensspørsmål	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Lever

HI-110 1 Europa og Norge ca. 800 - 1750

Emnekode	HI-110	PDF opprettet	29.01.2016 09:58
Vurderingsform	HI-110	Opprettet av	Kristina Andersen
Starttidspunkt:	27.11.2015 09:00	Antall sider	6
Sluttidspunkt:	27.11.2015 15:00	Oppgaver inkludert	Ja
Sensurfrist	201512180000	Skriv ut automatisk rettede	Ja

Seksjon 1

1 OPPGAVE

HI-110 27/11-2015

Emnekode: HI-110

Emnenavn: Europa og Norge ca. 800 - 1750

Dato: 27. november 2015

Varighet: 6 timer

Tillatte hjelpemidler: ingen

Merknader:

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

- Ja
 Nei

HI-110 27/11-15 Eksamensspørsmål

Velg en av de tre oppgavene under:

Enten

Oppgave 1

Drøft årsakene til og virkningene av innbyrdeskrigene i Norge 1130-1240.

eller

Oppgave 2

Gjør greie for statens økonomiske politikk, og hvordan denne politikken bidro til vekst i trelasthandelen, skipfarten og bergverkene i Norge i perioden 1660-1814.

eller

Oppgave 3

Regimetyper og regimeskifter i Vest Europa i det 17. århundre (1600-tallet).

Skriv ditt svar her...

BESVARELSE

Innbyrdeskrigene eller borgerkrigstiden (som perioden også er kalt) er en periode i norsk historie, som var gjennomsyret av uro og strid. Når vi nå skal drøfte årsakene og konsekvensene av denne tiden, må vi først se litt på hva som innledet denne perioden. Deretter vil jeg ta for meg hendelsesforløpet, og til slutt se på hva som var de viktigste årsakene, samt konsekvensene av innbyrdeskrigene.

Harald Hårfagres erobringer i 860- og 870-årene regnes som starten på den norske rikssamlingen. Det sies om Harald Hårfagre at han var den kongen som samlet Norge til et rike, men det er ikke helt sant, han var første leddet i en lang prosess. Først 200 år senere med den norske kongen Harald Hardråde, ble den territoriell-politiske samlingen av Norge fullført. Han greide å erobre opplandene i 1060-årene, og ifra den tid var Norge en geografisk enhet. Det var likevel langt igjenn av prosessen, når det gjelder statsbyggingen. På denne tiden var det heller et svakt norsk kongedømme, som i liten grad lignet på en moderne stat. Men statsutviklingen skulle ta fart ifra 1100- og 1200-tallet, noe som kanskje virker ganske paradoksalt i og med at dette var midt under innbyrdeskrigene. Ifra 1046-1130 var Norge et nokså stabil samkongedømme. Det vil si at det denne perioden som regel var mer enn en konge på tronen. Det har å gjøre med at den gamle tronfølgeordenen sa at alle kongssønner, ektefødte og uektefødte, kunne gjøre krav på tronen. Dette medførte at det ofte var to brødre, eller nevø og onkel som satt med makta samtidig. Som vi skal se nærmere på, var dette en av årsakene til borgerkrigstiden.

Borgerkrigstiden startet med Sigurd Jorsalfars død i 1130. Etter ham regjerte sønnen Magnus Sigurdsson sammen med Harald Gille, sønn av Magnus Berrføtt i fire år fram til 1134. Rett over nyttår i 1135 gikk Harald til angrep på Magnus, fikk ham blindet, kastret og fothogd, for deretter å sette ham i varetekt, i et kloster i Trondheim. Dermed satt han med makta alene, men det tok ikke lang tid før enda en sønn av Magnus

Berrføtt kom på banen og drepte Harald Gille. Når Harald Gille ble drept, så samlet mange stormenn seg rundt sønnene hans, Magnus og Inge. Disse var bare fire og to år gamle på dette tidspunktet.

Stormannsgruppen som samlet seg rundt disse to sønnene til Harald Gille skulle styre landet fram til guttene ble voksne. Enda en sønn av Harald, Øystein, ble hentet av fra Skottland. Disse tre skulle nå regjere sammen, men utover 1140-årene døde mange av stormennene som hadde samlet seg rundt kongssønnene. Øystein som var den eldste av brødrene hadde skaffet seg en egen hird. Det samme gjorde de andre to etter hvert, og istedenfor å regjere sammen, rottet Øystein og Magnus seg imot Inge. I 1157 var begge disse to som hadde rottet seg i mot Inge blitt drept, og Inge var nå blitt enehersker. Dette skulle likevel bli kortvarig. Stormannen Erling Skakke fikk samlet sammen en hærstyrke rundt sin sønn Magnus Erligsson. Magnus var dattersønn av Sigurd Jorsalfar, og derfor egentlig ikke rettmessig konge. Likevel etter at Erlings menn fikk drept Inge i et slag i 1162, fikk han med kirkens velsignelse og støtte kronet sønnen sin Magnus til konge i 1163.

I årene fra 1130 til 1162, hadde det som regel vært mindreårige konger som satt på tronen. Dem som egentlig satt med makta var de ulike stormannsfraksjonene som samlet deg rundt kongssønnene, og dannet allianser mot hverandre. Kongssønnene ble mange ganger bare et middel for høvdingene for å sikre seg makt og ressurser. En annen hendelse som er viktig å få med seg fra denne ustabile perioden er at kirken greide å løsrive deg ifra kongematen. I 1152/1153 så ble det opprettet et erkebispesete i Nidaros, og kirken var nå blitt direkte knyttet opp med Paven i Roma. Dette medførte til at kirken med erkebiskopen i spissen ble en trussel for kongemakten, samtidig som også kirken var en faktor for å styrke kongens posisjon. Kongen var nå innsatt av Gids nåde, og styrket derfor sin legitimitet.

Sagafortellingen sier at denne perioden med Magnus Erlingsson som enekonge i landet, var ei god tid for alle, folk flest var ikke vandt med uro og feider, men nytte godt av landets fred. Det skulle ihvertfall gå en del år før Magnus skulle få motstand, og en utfordrer dukket opp i Sverre. Sverre som var prest på Færøyene, hadde blitt fortalt av si mor at han var sønn av Magnus Haraldsson, og dermed sønnesønn av Harald Gille. Dette har historikere i ettertid vært skeptiske til, og er trolig bare fiksjon for å legitimere kravet på den norske tronen. Han kom til Norge i 1176 og bare ett år etter ankomsten brakte det løs et voldsomt slagsmål ved Fimreite. Her døde Magnus Erlingsson med 2000 av hans menn. Sverre var en aldeles dyktig militærstrateg som til tross for å stadig være i undertall, vant viktige kamper. Sverre skulle vise seg å sitte på tronen lenge, men ikke uten slagsmål. Under hele hans tid som konge, ble han utfordret av stadig nye grupperinger som gikk imot ham. Sverres menn som ble kalt birkebeinerne, kjempet mange strider. De kampene som varte lengst og var støst ble kjempet mot baglerne, som de ble kalt. Denne gruppen ble blant annet støttet av biskopen. Sverre døde i 1202 og sønnen Håkon tok over, men han døde allerede to år senere. Kampene blusset opp igjen mellom birkebeinerne og baglerne, og i 1208 ble opptod det en spesiell situasjon. Norge ble delt i to. Vestlandet og Trøndelag var under birkebeinerens kontroll, med Inge Bårdsson som konge. Østlandet sammen med Opplandene var i baglerenes hender, med Filippus Simonsson som konge. Norge ble igjen samlet i år 1217, da begge disse to kongene døde, og Håkon Håkonsson ble konge. Den 13 år gamle kongen var sønnesønn av Sverre, Skule Bårdsson ble hans formynder til Håkon kunne ta over makta alene. I 1227 ble de siste slagene mot opprørsgruppene slått ned, og Håkon Håkonsson gikk av med seieren. De siste krampetrekningene før borgerkrigstiden var over kom i 1239. Det var Skule Bårdsson

som vendte ryggen mot Håkon, men Skule ble slått ned året etter i 1240. Dermed var borgerkrigstiden forbi, med Håkon Håkonsson som enehersker i landet.

Borgerkrigstiden som varte over 100 år, satt sine spor. Til tross for en meget urolig periode, kan det sies at det kom noe godt ut av den. Men først skal vi se nærmere på hvilke årsaker som førte til de mange og lange innbyrdeskrigene. Når vikingtiden tok slutt og vikingferdene begynte å dabbe av på midten av 1000-tallet, forsvant en av kildene til ressurser. Vikingtoktene hadde ofte vært svært lønnsomme for høvdingene som dro ut. For mange av vikingkongene var disse ferdene en måte å skaffe seg et godt økonomisk grunnlag på. Når dette oppholdt forsvant disse økonomiske strømningene fra utlandet, og man fikk flere høvdingar som kjempet mot hverandre, om ressursene på hjemmebane. Ikke bare med det, med som følge av den gamle tronfølgeordenen fikk man allianser og grupperinger som sto seg imot hverandre. Stormannsfraksjoner samlet seg rundt kongssønner og dannet allianser. Disse kjempet mot hverandre, for å skaffe seg makt og ressurser. Det var en kamp for å holde seg i toppsjiktet i samfunnet. Man var helt avhengig av å skaffe seg nok ressurser for å holde sin sosiale posisjon. Det å samle seg rundt ulike kongssønner var derfor en måte å skaffe seg dette på. Det var også ofte motsetninger mellom de ulike landsdelene. Stormenn fra de ulike landsdelene søkte å hevde seg mot de andre. I fra gammelt av var det forskjeller og motsetninger mellom for eksempel Trøndelag og Vestlandet. Det var ulike tradisjoner og man hadde ulike måter å styre lokalsamfunnet på. Det hadde også lenge vært strid mellom vestlandskongene og ladejarlene i Trøndelag. Det har også blitt diskutert om befolkningsvekst og rask godsdannelse har vært en utløsende årsak til innbyrdeskrigene. Det hevdes at dette har vært med på å skape sosial uro og missnøye, men kritikken mot denne tilnærmingen er at det ikke fantes noen rask godsdannelse under denne perioden, og at sosial uro heller var en konsekvens av borgerkrigstiden, enn en årsak.

Konsekvensene av borgerkrigstiden er mange. En viktig trend som vi ser gjennom perioden er utviklingen av et satsystem. Det norske kongedømmet på 900- og 1000-tallet var styrt av kongens personlige nærvær, samt gjennom hans vasaller. Kongen måtte i stor grad være mobil og bevege på seg i de områdene han regjerte. Han var avhengig av gode relasjoner med folket og troskapsbånd som han knyttet til seg. Kongen gav vern og beskyttelse mot militær tjeneste for ham. Kongen skulle være en kyndig og flink kriger, og med sine hångegnede menn, skulle han holde ro og orden i landet. Selv om kongen hadde knyttet til seg et militæraristokrati så var likevel andre høvdingar og stormenn hans likemenn. Han var helt avhengige av deres støtte og troskap til en hver tid. Det var også svært liten grad av sentralisering og utbygge institusjoner knyttet til kongen. Han hadde sine lendmenn, som var kongens embetsmenn, og styrte på lokalt plan. I tillegg hadde man årsmannen og lagmannen, med hver sine funksjoner. Lagmannen var en slag rådgiver på tingene, som skulle hjelpe med sin ekspertise. Ifra 900-tallet hadde var Gulating og Frostating blitt representasjonsting, og var en arena for konfliktløsning og en plass hvor folk flest kunne henvende seg til kongemakten. Noe særlig utbygd rettssystem var enda ikke på plass, og de fleste konfliktsaker og rettsaker foregikk lokalt.

En viktig følge av innbyrdeskrigene som fikk direkte konsekvenser for statsutviklingen var at store deler av det gamle aristokratiet døde ut. For eksempel, de 2000 stormennene som døde i et slag mot kong Sverre i 1177. Dette skapte store endringer i og med at den nye eliten som kong Sverre knyttet til seg i langt større grad var trofaste til kongemakten. Han bygde opp et nytt aristokrati rundt seg, som fikk utdelt jord et sted hvor de ikke hadde hatt tilknytning tidligere. Dermed var disse langt med lojale mot kongen, og de var også

avhengige av kongen for å opprettholde sin posisjon. På midten av 1100-tallet ble også de tidligere funksjonene med lendmenn og årmenn omgjort til sysselmenn, og de gamle lenene ble omgjort til sysler. Sysselmannen erstattet oppgavene til lendmannen og årmann, og fikk også større administrative oppgaver. Lensmannen ble sysselmannens assistent. Lagmannen fikk også en viktigere rolle på tingene. Han ble dommer, og var nå den som skulle avgjøre i rettssaker. Tingene ble også en viktig arena for kongen ute i lokalsamfunnet. Dette embetssystemet som kongene bygde ut var et viktig steg på veien mot en administrasjon for kongemakten. Kongen ble også etter hvert i større grad en lovgiver. Håkon Håkonsson og ikke minst hans sønn Magnus Lagabøte, gjennomførte viktige reformer. Landsloven som Magnus Lagabøte vedtok i 1274, var Norges første lov som omfattet hele landet.

Med kirkens velsignelse og støtte ble det også utviklet en ideologi som sa at kongen var samfunnets øverste autoritet og leder. Han regjerte ved Guds nåde og velsignelse. Dette var med på å styrke kongens stilling, og samspillet mellom kongen og kirken ble en viktig faktor, selv om de til tider stod i mot hverandre. Det kom også på plass en ny tronfølgeordning i løpet av borkerkrigstiden. Med innsettelsen av Magnus Erlingsson i 1163, ble det også bestemt en ny ordning der det bare var kongens eldstefødte legitime sønn som hadde rettmessig krav på tronen. Denne ordningen ble lovsatt under Håkon Håkonssons regjeringstid, og bidro stekt til at man ikke fikk de samme kampene med ulike konger som kjempet mot hverandre. Den nye tronfølgeordenen var en langt bedre ordning enn den gamle, som var med på å skape uro og strid. Leidangen som var den militære flåtestyrken som skulle forsvare landet ble hyppigere brukt under borgerkrigstiden. Hirden som opprinnelig var kongens krigerfølge, ble bedre organisert og mer profesjonell. Det ble også innført en fast skatt for befolkningen, med leidangskatten (vissøre for innlandsbefolkningen). Med dette fikk kongen et bedre økonomisk grunnlag. Sammen med leidangskatten var landskylda og bøter kongens viktigste økonomiske kilder.

Virkningene og konsekvensene av borgerkrigstiden førte på mange områder til at statsutviklingen skjøt fart. Som vi har sett ble kongens posisjon styrket. Flere institusjoner ble knyttet rundt ham. Det ble utbygd et bedre og sterkere sentral- og lokalstyre. Kongens nærmeste krets ble mer lojale mot kongemakten, og kongen fikk et bedre økonomisk grunnlag enn tidligere. Innbyrdeskrigene herjet Norge i mer enn 100 år, og perioden var preget av mye uro og strid. Konklusjonen er at innbyrdeskrigene i norsk historisk sammenheng var en overgangsperiode. Denne perioden brakte med seg masse endringer, og statsmakten ble styrket, om du i det hele tatt kan kalle Norge en stat på dette tidspunktet. Det blir vanskelig med dagens moderne definisjon, men likevel ser vi klare og tydelige tendenser mot en stat.
